

RECENSIONER

Laila Barkefors: *Knut Brodin – Musik som livsämne*. Gidlunds Förlag, Hedemora i samarbete med Svenska barnboksintitutet, 2006. 304 s., ill. ISBN 91-7844-705-4.

”Här dansar Herr Gurka både vals och mazurka” – många har säkert hört eller sjungit denna visa, och flera känner säkert till att Lennart Hellsing är författaren till visans text. Mindre känd är nog Knut Brodin som kompositören av musiken till denna och andra texter av Hellsing.

Musikvetaren Laila Barkefors tar i sin biografi över Knut Brodin oss med på en resa genom 1900-talets Europa. Resan börjar i barndomsårens Sunne i Värmland. Den går vidare genom hans studieresor till Berlin, Wien och Paris samt beskriver hans turnerande på svenska landsbygden och i småstäder. Han bosatte sig tidigt i Stockholm, där han arbetade både som musiker, skribent och pedagog. Under senare delen av sitt liv verkade han i Oslo, dit han flyttade i samband med sitt andra äktenskap. Barkefors ger läsaren en introduktion om modernismens strömningar i Europa under mellankrigstiden, och på ett levande och skarpsynt sätt har hon skrivit en på samma gång biografisk, populärhistorisk och musikvetenskaplig bok, kryddad med politiska iakttagelser, utan att bli vare sig bli populärt ytlig eller alltför akademiskt svårtillgänglig.

Brodin började sin musikaliska karriär med att redan som femåring ta pianolektioner hemma i Sunne; som tolvåring ansågs han vara en god pianist, och framträdde ibland tillsammans med Sunne musiksällskap. Han utbildade sig på Musikaliska akademiens konservatorium i Stockholm åren 1918–22. Som lärare på konservatoriet hade han bl.a. pianisten och tonsättaren Lennart Lundberg samt den kände musikhistorikern Tobias Norlind. Under utbildningsåren hade Brodin det knapert och 1920 fick han ett ekonomiskt bidrag från Selma Lagerlöf. Detta bidrag, 500 riksdaler, hjälpte Brodin att 1920 företa sig en första studieresa utomlands. Efter oavslutad examen begav han sig åter ut i Europa för att där inhämta kunskap och inspiration genom den nya modernistiska klassiska musiken.

Från 1922 och fram till i början av 1930-talet turnerade Knut Brodin flitigt runt om i landet tillsammans med Dora Högfors, hans första fru. Knut spelade piano och Dora sjöng. På sin repertoar hade de klassiska romanser, modern klassisk musik från 1900-talets början av bl.a. Schönberg och Bartók samt arrangemang av svenska folkvisor. Ibland framförde Brodin även egna kompositioner. På 30-talet bytte paret delvis repertoar i samband med att Knut började intressera sig för bortglömt historiskt material av såväl klassisk musik som folksliga visor. På landsbygden och i mindre städer var deras uppträdanden ofta uppskattade. Något svårare hade de i storstäderna på grund av de ledande musikkritikernas mer ljumma inställning. Kritikerna var ofta skeptiska till Brodins pianospel, som de ansåg vara alltför slarvigt genomfört. Inte sällan blev hans musikaliska uttryck utmålet som ”ultramodern”. En del var förvisso positiva till hans uttrycksfullhet, men menade att utförandet innehöll alltför många felslag. Dora Högfors fick ibland negativ kritik, men oftast beröm för sin vackra röst, och hon ansågs av några som en romanssångerska av god klass. Det lyser mellan raderna att Barkefors undrar om det inte var musikkritikerna som ibland hade svårt att acceptera modern musik snarare än att det var Brodin som ofta spelade fel.

Knut Brodin – Musik som livsämne är indelad i fem delar, utöver inledning, biografisk upptakt och slutreflexioner. Första delen handlar om musikern Brodin. Den går i huvudsak in på hans musikaliska rötter, hans utbildning och studieresor samt var och hur han som ung konstnär sökte och hämtade sin inspiration. Den behandlar också den yngre Brodins förhållande till sin samtid och hans placering avseende de kulturella, politiska och filosofiska strömningar som växte fram under början 1900-talet.

Bokens andra del behandlar forskaren och skriftstäl-laren Brodin. På 30-talet började han intressera sig för äldre, mindre känd musik, som han fann i arkiv och bibliotek. Han gav ut egna häften av denna klavermusik som han anpassade till det moderna pianots mer utvecklade dynamik. Även för dessa arbeten fick Brodin

kritik. Sakkunniga personer i musikhistoria betonade utgåvornas brister i vetenskaplighet och källhänvisningar, även om han också fick uppmuntran för sin idealism och initiativförmåga. I mitten av 30-talet var han mycket aktiv som musiksribent, och en sak som intresserade honom särskilt var debatten om den svenska folkvisans ursprung och karaktär. Han kritiserade nyromantiska tolkningar av folkvisan som en naiv kunskapsfattig diktning, och såg förhållandet mellan konstmusik och folkmusik som en dynamisk process där bägge uttrycken var kopplade till varandra. Han ansåg folkmusiken vara vår äldre konstmusik helt enkelt.

Tredje delen behandlar musikläraren och pedagogen Brodin. Han började sin tjänstgöring höstterminen 1931 på den privata reformpedagogiska Olofskolan i Stockholm, och arbetade där under ett knappt decennium. Skolan, som var inspirerad av nyare pedagogiska och barnpsykologiska strömningar, hade startats av radikala intellektuella med borgerlig bakgrund med bl.a. förankringar inom tidnings- och förlagsvärlden. Skolan var en friskola med integrerad undervisning, som förespråkade en friare uppfostran och hade ett modernt synsätt på barn som egna tänkande och skapande individer. Inriktningen syftade till att uppmuntra elevernas kreativitet och lärarna hade ett stort mått av egen frihet i sin utövande profession. Skolans ledning var bl.a. inspirerad av den pedagogik, utvecklad av den kontroversielle skotske pedagogen och psykoanalytikern Alexander Sutherland Neill, som förespråkades på Summerhillskolan i London. Andra inspirationskällor för Olofskolan var rytmikrörelsens upphovsman Émile Jaques-Dalcroze, antroposofen Rudolf Steiner samt läkaren och pedagogikutvecklaren Maria Montessori. Hur Brodin själv förhöll sig till olika -ismer och filosofiska strömningar är något oklart, men det framkommer i boken att han åtminstone som ung attraherats av teosofiska tankar. Olofskolans innovativa inriktning var före sin tid och liknande idéer blev inte allmänt vedertagna förrän senare, på 1960–70-talen. Brodin, som inte var utbildad musikpedagog, fick skarp kritik i konservativa kretsar och en het debatt blossade upp i såväl dagspress som ämnesinriktade periodika. Framför allt kritiserade man honom för att använda jazzen och annan samtida populärmusik i sin undervisning. Brodins metoder utgick från ungdomarnas egna intressen och lockelser, och uppenbarligen var han mycket omtyckt av sina elever. Flera notexempel, nedtecknade av Brodin, efter elevernas egna spontant skapade sånger presenteras i denna del av boken. Än i dag kan nog Brodins insatser på

det musikpedagogiska området anses kontroversiella i vissa kretsar, inte minst på det didaktiska och metodiska området.

Fjärde delen handlar om barnvisekomponisten Brodin. Den berör hans samarbete med Lennart Helsing, vilket inleddes redan på 40-talet, och ger läsaren en inblick i hur Brodin mer och mer utvecklas som en barnkulturens förespråkare; han lär ha komponerat ca 260 barnvisemelodier, inte bara efter texter av Helsing. Han har också tonsatt texter av den norske författaren Alf Prøysen och de danska författarna Inger Hagerup och Halfdan Rasmussen, för att nämna några. Han har även tonsatt egna texter och bearbetat äldre folkslag diktning. Brodin komponerade inte bara i en stil, utan variationen var stor, något som kanske inte är så vanligt hos kompositörer av barnvisor. Flera exempel, med tillhörande noter, av Brodins egna arbeten på barnvisområdet presenteras i denna del av boken.

I den femte delen presenteras barnbildsamlaren Brodin. När han arbetade på Olofskolan hade han börjat intressera sig för barns bilder och det uttryck som går att finna i dessa spontana teckningar. Under senare delen av sitt liv blev detta intresse Brodins huvudsakliga sysselsättning och 1982, fyra år före sin bortgång, gav han ut boken *Barnbild och bildspråk*. Denna bok är en sammanfattning av Brodins långvariga intresse för barns bilder, eller barns "språkbilder" som han gärna ville kalla dem, och deras innebörd. Redan 1962 arrangerade han en utställning i Oslo för att fira Oslo Kunstforenings 25-årsjubileum. Den gick under namnet "Rabbel og Kunst" och blev föremål för en uppmärksammas konstdebatt i Norge, vilken också spred sig till Sverige och Danmark. På utställningen presenterades teckningar gjorda av barn tillsammans med bilder gjorda av apor samt kopior av modernistiska verk av kända konstnärer. Brodins syfte med utställningen var att skapa en debatt om vart konsten, speciellt den nonfigurativa, var på väg och vad de moderna konstnärerna ville mena med sina alster. Debatten blev emellanåt hätsk och flera kunniga på konstområdet tolkade Brodins arrangemang som ett hån mot konstnärerna. Naturligtvis fanns det även många som försvarade utställningen som ett intressant bidrag till diskussionen om konstens mening, etik och estetik.

Knut Brodin – Musik som livsämne är en läsvärd bok. Den är lättläst, språket flyter ledigt och den har en god disposition. Författaren förhåller sig huvudsakligen objektiv till sin uppgift även om henneshängivna intresse för ämnet ibland lyser igenom på ett charmfullt sätt.

Patrik Sandgren, Lund